

УДК 378.635.5:614.842-057.36

DOI 10.31494/2412-9208-2020-1-3-354-362

SELF-SAVING OF THE FUTURE SAVIOR AS AN ASPECT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF SOCIETY

САМОЗБЕРЕЖЕННЯ МАЙБУТЬОГО РЯТУВАЛЬНИКА ЯК АСПЕКТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Mykola PELYPENKO,

Candidate of Pedagogical Sciences,
Senior researcher

nicolaStayer@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-1961-5008>

Cherkasy Institute of Fire Safety
named after Chernobyl Heroes of
National University of Civil Defense
of Ukraine

✉ 8 Onoprienko St.,
Cherkasy, 18034

Микола ПЕЛИПЕНКО,

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник

Черкаський інститут пожежної
безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету
цивільного захисту України

✉ вулиця Онопрієнка, 8, Черкаси,
18034

Original manuscript received: September 27, 2020

Revised manuscript accepted: November 25, 2020

ABSTRACT

The article summarizes the concept of sustainable development of society, defined its essence and briefly describes its origin. The role of readiness of future rescuers for self-preservation in realization of model of sustainable development is substantiated. Psychological, managerial, moral aspects of self-preservation of future rescuers in extreme conditions of professional activity, its connection with the corresponding behavior are considered. The importance of self-preservation in the context of the rescuer's performance of his professional duties is proved. Emphasis is placed on the specifics of the attitude of society to the preservation of life and health of rescuers, reveals the corresponding ethical contradiction. The naturalness of the rescuer's self-preserving behavior is substantiated, both from the biological and psychological point of view. Some normative documents of the past and the present are analyzed, on the basis of which the transformation of the official position of the state concerning the necessity of preservation of life and health of rescuers is described and substantiated. Summed up the need for the formation of self-preserving behavior of future rescuers in the context of the development of the idea of sustainable development of society.

Key words: *sustainable development, readiness for self-preservation, self-preserving behavior, future rescuer, operational rescue service, justified risk.*

Ідея сталого розвитку, яка об'єднує в собі політичний, екологічний, соціальний та економічний складники, не може бути реалізована без урахування проблем збереження найбільшого багатства суспільства – життя та здоров'я його членів. Причина цього полягає в самій суті концепції сталого розвитку, тобто пошуках балансу між задоволенням потреб будь-якого характеру сучасного людства та

забезпеченні такого ж усебічно повноцінного життя майбутніх поколінь.

Зв'язок економічного і соціального розвитку зі станом навколишнього середовища відзначається ще на початку 70-х років минулого століття (Алехин, 2012: 7-8). Цієї проблематики торкалися доповідачі на конференціях ООН та члени Римського клубу, зокрема, варто згадати відому доповідь Денніса Медоуза «Межі зростання», у якій пропонувався перехід від теперішніх темпів зростання населення, виробництва, використання ресурсів до стану економічної, соціальної та екологічної стабільності (Donella H. Meadows, 1972).

«Сталий розвиток» найчастіше тлумачать як такий економічний і соціальний розвиток країни (регіону), при якому задоволення сьогоденних потреб не матиме негативного впливу на можливості задоволення потреб майбутніх поколінь (Алехин, 2012: 7). Таким чином, усе, що здійснюється в рамках цієї концепції, так чи інакше реалізується для людей з метою надання їм можливості прожити відміряний їм час якомога щасливіше, але і з користю для нащадків. Очевидно, що в цьому контексті здоров'я та довголіття виходять на перший план, оскільки саме вони є стрижнями щасливого життя.

Надзвичайне значення в їх збереженні мають технічні можливості та високий рівень розвитку професійних якостей особового складу оперативно-рятувальних підрозділів Державної служби України з надзвичайних ситуацій, які знаходяться на передньому краї ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. Ключем до забезпечення ефективної їх діяльності, на наше переконання, є постійне вдосконалення системи освіти майбутніх фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту (далі – ОРС ЦЗ), зокрема відомчих закладів вищої освіти, що їх готують. Становлення майбутніх рятувальників як професіоналів високого рівня можливе тільки за рахунок гармонійного засвоєння специфічних фахових знань, умінь та навичок із соціально-психологічною, педагогічною, гуманітарною підготовкою.

Роль професійної діяльності рятувальників стає особливо значущою у світлі масштабного зросту промисловості, створення і використання нових вибухо- та пожежонебезпечних матеріалів, впровадження новітніх потенційно небезпечних механізмів, збільшення щільності забудови та висоти будівель і споруд, що створює труднощі при евакуації людей та матеріальних цінностей.

Ураховуючи, що все перераховане відноситься до аспектів сталого розвитку суспільства, можна сміливо говорити, що оперативно-рятувальні підрозділи забезпечують перехід до нього не тільки збереженням життя і здоров'я, а й боротьбою з «побічними ефектами» цієї концепції, адже вони призводять до підвищення небезпеки надзвичайних ситуацій. Кожна надзвичайна ситуація на особливо важливих об'єктах – електростанціях, військових складах, потужних промислових підприємствах – загрожує перетворитися в екологічну й економічну катастрофу. Такий стан потенційної небезпеки аж ніяк не

відповідає принципам сталого розвитку суспільства.

Не потребує доведення той факт, що рятувальники виконують свій професійний обов'язок в небезпечних умовах, постійно піддаючись негативному впливу зовнішніх та внутрішніх факторів фізичного та психологічного характеру. Ми вважаємо одним з найважливіших аспектів професійної підготовки майбутніх рятувальників є формування готовності до самозбереження в екстремальних умовах професійної діяльності. Неможливо говорити про безпеку людей, не підготувавши до самозбереження тих, хто має її забезпечувати.

Таким чином, самозбереження рятувальників відіграє важливу роль у реалізації моделі сталого розвитку – і з «приватної» точки зору – захист власного життя та здоров'я, і з «суспільної» – запобігання виникненню та мінімізація наслідків надзвичайних ситуацій.

Легко припустити, що першою реакцією людини, яка почула про самозбереження рятувальника, буде нерозуміння суті питання. Адже це найгуманніша професія у світі, представники якої зобов'язані виручати людей з біди і зберігати насамперед життя потерпілих, а потім уже свої власні. Таке уявлення про роботу оперативного-рятувальних служб не можна назвати абсолютно безпідставним. Швидше, його слід вважати поверховим і застарілим.

Припущення, що ігнорування або недооцінка небезпечних факторів пожеж та інших надзвичайних ситуацій можуть стати фатальними для рятувальника, не потребує доказів, як не потребували їх знайомі з дитинства розповіді про наслідки ігор із сірниками або переходу вулиці на червоне світло. З тих пір нічого не змінилося, вони, як і раніше, актуальні, хіба що серйозність проблем та їх наслідків з віком збільшилися. При цьому і друга частина твердження, тобто користь такого підходу для потерпілих, на наш погляд, є перебільшеною і вельми сумнівною.

Якщо ми звернемося до нормативних документів, то відзначимо, що кілька десятиліть тому для пожежного міг існувати тільки наказ командира, а збереження його життя вважалось другорядною справою. Так, у Бойовому статуті пожежної охорони від 1985 року серед загальних положень зустрічається пункт, коментувати який немає жодного сенсу: «Работники пожарной охраны должны, невзирая ни на какие трудности и даже угрозу самой жизни, стремиться выполнить боевую задачу» (Приказ, 1985).

На наш погляд, такий стан речей є відображенням стереотипу, що домінував у суспільній свідомості: пожежний (пізніше – рятувальник) повинен не замислюючись, пожертвувати собою в ім'я іншої людини – і створив загальноприйнятую точку зору, що така поведінка для нього природна. Це переконання стало наслідком загальноприйнятого «рівняння»: додаткова небезпека для життя рятувальників повинна збільшувати шанси постраждалих на благополуччя для їх життя і здоров'я ліквідацію надзвичайної ситуації. На перший погляд, усе логічно: чим менше рятувальник буде відволікатися на численні

перешкоди і небезпеки на шляху до потерпілого, відповідно, ризикуючи все більше і більше, тим швидше він зможе опинитися поряд з ним і надати допомогу. Проте більш детальний розгляд цього твердження свідчить, що воно не витримує жодної критики і не є продуктивним з точки зору і біології, і психології.

Не можна забувати, що успіх усієї роботи рятувальника як ніякої іншої залежить від комплексу фізичної підготовки і моральної стійкості. Окремо ці якості не дадуть достатнього ефекту, значить, зростає ймовірність невдачі. Поки така ймовірність, нехай навіть незначна, залишається, ми маємо право і навіть повинні говорити про проблему, адже результат діяльності в цій професії вимірюється найвищою соціальною цінністю – людськими життями.

Очевидно, що рятувальник, який з якихось причин отримав травму під час ліквідації надзвичайної ситуації, вірогідність чого значно збільшиться, якщо він не буде вживати заходів щодо самозбереження, не зможе рухатися з потрібною швидкістю і спритністю, приймати своєчасні та правильні рішення, так як буде обмежений і фізично травмою, і психологічно боєм. Таким чином, весь комплекс, від якого залежить результат справи, опиняється під загрозою, до того ж ми говоримо про випадки, коли порушення однієї його частини майже стовідсотково спричинить за собою порушення іншої. Отже, його організм не зможе використовувати отримані під час підготовки знання і навички, і це стане причиною того, що руйнування всієї системи професійної підготовленості рятувальника виявиться лише справою часу.

Феномен самозбереження у своєму дослідженні ми пов'язуємо із відповідною поведінкою, оскільки поняття «самозбереження» тлумачиться як прагнення зберегти своє життя, застергти себе від загибелі (Великий тлумачний словник, 2007: 1289). Найефективнішу реалізацію на практиці дещо абстрактного явища прагнення ми бачаємо саме в самозберігаючій поведінці.

Ураховуючи можливі наслідки нерозвиненої самозберігаючої поведінки, можна зробити висновки про її важливість для професіонала-рятувальника, а також про те, що їх самопожертви не мають бути буденністю, чимось таким, що не потребує додаткового обґрунтування, оскільки суперечать сутності всіх живих організмів, ідуть врозріз з біологічними законами. Цей факт зумовлює переконання, що така поведінка рятувальників є необґрунтованою; ми вважаємо можливим і необхідним обґрунтувати формування особистості рятувальника, здатну виконувати свої завдання на найвищому рівні без зайвого ризику для себе. Причому зниження ризику має відігравати роль фактору, що допомагає виконувати службові обов'язки, а не заважати цьому.

Згадані закони були досліджені ще близько століття тому видатним вченим І. Павловим. «Життя є оберігання життя», – до такого висновку приходив академік в пошуку відповіді на питання «Що є життя?» (Павлов, 2001: 127). За його словами, цей вислів «кумедний»,

але хіба це не визначення мети існування живих організмів. Її підпорядковані всі їх дії, а також інстинкти й рефлексі, якими, на думку І. П. Павлова, у першу чергу охороняється життя істот, що не мають власного досвіду. Утім, незважаючи на наявність такого у людей, учений вважав, що рефлексами та інстинктами переповнене і людське життя, причому більшою мірою, ніж здається на перший погляд.

Отже, з одного боку на людину діють її інстинкти, з іншого – службовий обов'язок. Це протиріччя вводить людину в стан напруги і народжує внутрішній психологічний конфлікт. Для розуміння процесів виникнення і вирішення психологічних конфліктів звернемося до позиції відомого німецького психоаналітика З. Фрейда, який присвятив темі конфліктів та їх наслідків левову частку своїх досліджень.

Відомо, що психіку людини З. Фрейд поділяв на три рівні: свідомість, підсвідоме і несвідоме (Хьелл, 2003: 109-114). Причому у сферу першого, на його думку, входить тільки незначна частина психічного життя людини, верхівка айсберга. Несвідоме вчений вважав величезним сховищем інстинктивних спонукань і емоцій, яке й має вирішальне значення в повсякденному функціонуванні людської психіки. Визначивши її фундамент, З. Фрейд робить висновок, що і значна частина компонентів поведінки людини направляється імпульсами і рефлексами, відзначаючи, що не тільки самі вчинки, а й їх причини є недоступними для нашої свідомості і відбуваються без її участі.

Логічно припустити, що спонукання людей ризикувати життям суперечить їх природній поведінці, шкодячи психічному здоров'ю. Примітно, що З. Фрейд зайшов у своїх дослідженнях ще далі і вивів цікаву залежність: як тільки вплив інстинктів стає усвідомленим, він зустрічає сильний внутрішній опір (Хьелл, 2003: 110). Відповідно, як тільки елементи самозбереження в поведінці рятувальника почнуть проявлятися настільки явно, що він сам зверне на нього увагу, це викличе внутрішній дискомфорт, незважаючи на те, що ці елементи закладені в його підсвідомість, і впливати на них він не в силах.

Розсіяти цей стан, що загрожує перерости в ще один психічний конфлікт, може самозберігаюча поведінка, точніше, грамотне проведення процесу її формування. Важливо, щоб вона стало обдуманню, тобто знайшла свою нішу і на свідомому рівні рятувальника. Таким чином, він виявиться у відносно комфортних психологічних умовах: розумітиме, що його службові обов'язки гармонують з інстинктивними потребами, і їх прояви не створюватимуть для нього якихось незручностей. Отже, досягається наша мета відносно виховання самозберігаючої поведінки: у світлі того, що практично неможливо виключити всі складнощі і небезпеки, які впливають на фахівця ОРС ЦЗ ззовні, особливо важливо створити максимально сприятливі умови, тобто вищезгаданий комплекс, «всередині» нього.

Одним з найважливіших кроків на шляху до визнання важливості збереження життя та здоров'я рятувальників стала зміна офіційної позиції щодо їх дій під час виконання службових обов'язків, що знайшло

відображення в нормативних документах.

Ми вже згадували про Бойовий статут пожежної охорони 1985 року; продовжуючи тему керівних нормативно-правових актів, не можна залишити поза увагою Закон України «Про аварійно-рятувальні служби» (далі – Закон), прийнятий майже на 15 років пізніше Бойового статуту, і введений в дію у 2013 році Кодекс цивільного захисту України (далі – Кодекс), на підставі якого цей Закон втратив чинність. Кодекс був створений на основі декількох нормативно-правових актів, що стосуються служби цивільного захисту, в тому числі і згаданого Закону, тому положення, що нас цікавлять, в обох документах мають схожий зміст. У Законі ці положення знаходяться в переліку основних принципів, на підставі яких здійснюється державна політика щодо аварійно-рятувальних служб (Закон, 1999), в Кодексі ж вони трансформувалися в принципи здійснення цивільного захисту (Кодекс, 2012).

Мова йде про те, що одним із згаданих принципів є виправданий ризик і відповідальність керівників оперативно-рятувальних підрозділів за забезпечення безпеки під час проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт (Закон, 1999; Кодекс, 2012). Хочемо підкреслити слово «виправданий», оскільки вважаємо принципово важливим введення поняття саме «виправданого ризику», так як невелика на перший погляд різниця у формулюваннях насправді має велике значення. Не можна не звернути уваги і на нормування безпеки учасників проведення аварійно-рятувальних робіт. Таким чином, тепер обов'язком керівника стало не спонукати підлеглих йти на ризик, а стежити за тим, щоб необхідність ризикувати була однозначно аргументована і розумна, тобто була в прямому сенсі слова життєвою необхідністю. Крім того, тепер в обов'язки рятувальника входить недопущення невинуватих ризиків.

Зупинимося на понятті «виправданий ризик» докладніше. Під ним слід розуміти вибір такої дії або рішення, процес реалізації якого не перевищить допустимий рівень негативних наслідків для морального, психологічного, фізичного стану людей (Вдовиченко, 2009: 32-38). Ми вважаємо, що це, узагальнено кажучи, і є основною місією рятувальника, для виконання якої, як видно, він зобов'язаний володіти розвинутою самозберігаючою поведінкою.

Ще точніше виправданий ризик детермінує, як і належить, Кримінальний кодекс України. Згідно з ним, «ризик визнається виправданим, якщо мету, що була поставлена, не можна було досягти в даній обстановці дією (бездіяльністю), не поєднаною з ризиком, і особа, яка допустила ризик, обґрунтовано розраховувала, що вжиті нею заходи є достатніми для відвернення шкоди правоохоронюваним інтересам». Дія або бездіяльність, вчинені в умовах виправданого ризику для досягнення значної суспільно корисної мети, не вважаються кримінальним правопорушенням, навіть якщо вони заподіяли шкоду правоохоронюваним інтересам (Кримінальний кодекс України, 2001).

Однак законодавець уточнює, що під ці норми не підпадають

ситуації, у яких ризик «завідомо створював загрозу для життя інших людей або загрозу екологічної катастрофи чи інших надзвичайних подій» (Кримінальний кодекс України, 2001). У таких випадках ризик не визнається виправданим. На наш погляд, це ще раз підкреслює важливість збереження людського життя і його найвищу цінність, зокрема, звісно, це стосується і життя рятувальника.

Очевидно, що ставлення до ризику в контексті професійної діяльності оперативно-рятувальних служб змінилося кардинально: якщо раніше він був нормою і практично обов'язком, то тепер таким стало уникнення необдуманих вчинків і рішень. Засвідчення такої позиції в нормативно-правових актах, на наш погляд, є одним з найважливіших кроків на шляху до зменшення кількості потерпілих від надзвичайних ситуацій, як серед рятувальників, так і серед цивільного населення.

Це і є підтвердженням того факту, що збереження життя й здоров'я рятувальника – одна з пріоритетних цілей проведення операцій з ліквідації наслідків аварій, катастроф та стихійних лих, що в свою чергу робить самозберігаючу поведінку наріжним каменем підготовленості представників цієї професії. Як бачимо, самозбереження не має нічого спільного з самоусуненням від відповідальності. Говорячи про самозберігаючу поведінку рятувальника, ми маємо на увазі не прагнення зберегти життя й здоров'я на шкоду виконанню професійних обов'язків. Ми говоримо про якість, «необхідну для виконання професійно-службових завдань», тобто таку, що відповідає вимогам основного нормативного документу з організації професійної підготовки фахівців підрозділів цивільного захисту (Наказ, 2009). Тому за такою логікою самоусуненням можна називати, наприклад, розвиток навичок підйому по штурмовій драбині або будь-який інший аспект професійної підготовки фахівця ОРС ЦЗ, оскільки виховання самозберігаючої поведінки теж є таким аспектом.

Роблячи висновки, хочемо зауважити, що виховання усвідомленої самозберігаючої поведінки в комплексі з традиційними заходами, котрі підкреслюють виняткову важливість і гуманність місії з порятунку людей, можуть створити модель більш підготовленого фахівця ОРС ЦЗ. Очевидно, що на протигагу всіляким психологічним проблемам і напруженому стану, які абсолютно не сприяють виконанню професійних обов'язків, рятувальник отримує відчуття балансу між усвідомленням цінності свого життя і цінності життя потерпілого.

Таким чином, сформована самозберігаюча поведінка майбутнього рятувальника як фундамент його готовності до самозбереження посідає чільне місце у структурі його загальної професійної готовності до виконання професійних обов'язків. А своєчасне і ефективне вирішення рятувальником службових завдань в умовах надзвичайних ситуацій – це врятовані життя і матеріальні цінності, зменшення негативного впливу аварій та стихійних лих на навколишнє середовище, що є основою сталого розвитку суспільства.

Література

Алехин Е. И. Об определении критериев устойчивого развития / Е. И. Алехин // Ученые записки Орловского государственного университета. Серия: Гуманитарные и социальные науки. – Орел: Орловский государственный университет имени И. С. Тургенева, 2012. – Выпуск 4 (48). – С. 7-14.

Вдовиченко О. В. Минимизация неоправданного риска [Электронный ресурс] / О. В. Вдовиченко // Наука і освіта. – Одесса, 2009. – № 5. – С. 32-38 // Национальная библиотека Украины имени В. И. Вернадского. – Режим доступа: URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/NiO/2009_5/1_razdel/vdovigh.htm

Великий тлумачний словник сучасної української мови (з додатками, доповненнями та CD) / укладач і головний редактор В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2007. – 1736 с.: іл.

Закон України «Про аварійно-рятувальні служби» від 14.12.1999 № 1281. – р. I, ст. 4. – К., 1999.

Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403. – р. I, гл. 1, ст. 7. – К., 2012.

Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. – р. VIII, ст. 42. – К., 2001.

Наказ МНС України «Про затвердження Настанови з організації професійної підготовки та післядипломної освіти осіб рядового і начальницького складу органів і підрозділів цивільного захисту» від 01.07.2009 № 444 – К., 2009.

Павлов И. П. Рефлекс свободы / И. П. Павлов – СПб.: Питер, 2001. – 432 с. – (Серия «Психология-классика»).

Приказ МВД СССР «Об утверждении Боевого устава пожарной охраны» от 01.11.1985 № 211. – р. I, гл. I, п. 2. – М., 1985.

Хьелл Л. А. Теории личности: Основные положения, исследования и применение / Л. А. Хьелл, Д. Дж. Зиглер; перевод с английского С. Меленевская, Д. Викторова. – СПб.: Питер Пресс, 2003. – 608 с.

Donella H. Meadows; Jorgen Randers; Dennis L. Meadows; William W. Behrens. – The Limits to Growth: A Report for the Club of Rome's Project on the Predicament of Mankind. – 1. – Universe Books, 1972. – 211 с.

References

Alekhyn E. Y. Ob opredeleny kryteryev ustoichyvoho razvytyia / E. Y. Alekhyn // Uchenye zapysky Orlovskoho hosudarstvennoho unyversyteta. Seryia: Humanitarnye y sotsyalnye nauky. – Ore: Orlovskiy hosudarstvennyy unyversytet imeny Y. S. Turheneva, 2012. – Vypusk 4 (48). – S. 7-14.

Vdovychenko O. V. Mynymyzatsyia neopravdannoho ryska [Elektronnyy resurs] / O. V. Vdovychenko // Nauka i osvita. – Odessa, 2009. – # 5. – S. 32-38 // Natsyonalnaia byblyoteka Ukrainy imeny V. Y. Vernadskoho. – Rezhym dostupa: URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_hum/NiO/2009_5/1_razdel/vdovihh.htm

Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy (z dodatkami, dopovnenniami ta CD) / ukladach i holovnyi redaktor V. T. Busel. – K.; Irpin: VTF «Perun», 2007. – 1736 s.: il.

Zakon Ukrainy «Pro avariino-riatuvalni sluzhby» vid 14.12.1999 # 1281. – r. I, st. 4. – K., 1999.

Kodeks tsyvilnoho zakhystu Ukrainy vid 02.10.2012 # 5403. – r. I, hl. 1, st. 7. – K., 2012.

Kryminalnyi kodeks Ukrainy vid 05.04.2001 # 2341-III. – r. VIII, st. 42. – K., 2001.

Medouz Dennis L. Mezhi zrostantia [Elektronnyi resurs] / Dennis L. Medouz //

Material z Vikipedii – vilnoi entsyklopedii. – Rezhym dostupu: URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Mezhi_zrostannia

Nakaz MNS Ukrainy «Pro zatverdzhennia Nastanovy z orhanizatsii profesiinoi pidhotovky ta pislidiplomnoi osvity osib riadovoho i nachalnytskoho skladu orhaniv i pidrozdiliv tsyvilnoho zakhystu» vid 01.07.2009 # 444 – K., 2009.5

Pavlov Y. P. Refleks svobody / Y. P. Pavlov – SPb.: Pyter, 2001. – 432 s. – (Seryia «Psykhohohyia-klassyka»).

Prykaz MVD SSSR «Ob utverzhdeny Bovevoho ustava pozharnoi okhrany» ot 01.11.1985 # 211. – r. I, hl. I, p. 2. – M., 1985.

Khell L. A. Teoryu lychnosti: Osnovnye polozheniya, yssledovaniya u pryemnye / L. A. Khell, D. Dzh. Zyhler; perevod s anhlyiskoho S. Melenevskaia, D. Vyktorova. – SPb.: Pyter Press, 2003. – 608 s.

АНОТАЦІЯ

У статті узагальнюється поняття сталого розвитку суспільства, визначено його сутність та коротко описується його походження. Обґрунтовується роль готовності майбутніх рятувальників до самозбереження в реалізації моделі сталого розвитку. Розглядаються психологічні, управлінські, моральні аспекти самозбереження майбутніх рятувальників в екстремальних умовах професійної діяльності, його зв'язок з відповідною поведінкою. Доводиться значення самозбереження в контексті виконання рятувальниками своїх професійних обов'язків. Наголошується на специфіці ставлення суспільства до збереження життя та здоров'я рятувальників, розкривається відповідна етична суперечність. Обґрунтовується природність самозберігаючої поведінки рятувальника, як з біологічної, так і з психологічної точки зору. Проаналізовано деякі нормативні документи минулого і сучасності, на основі яких описується і обґрунтовується трансформація офіційної позиції держави щодо необхідності збереження життя і здоров'я рятувальників. Підбито підсумки щодо необхідності формування самозберігаючої поведінки майбутніх рятувальників в контексті розвитку ідеї сталого розвитку суспільства.

Ключові слова: *сталий розвиток, готовність до самозбереження, самозберігаюча поведінка, майбутній рятувальник, оперативно-рятувальна служба, виправданий ризик.*